

Social Work & Education

©SW&E. 2026

УДК 364.4

DOI: 10.25128/2520-6230.26.2.3

Катерина БУЧКО,
PhD, викладачка кафедри
педагогіки та соціальної роботи,
Факультет наук про здоров'я,
Український католицький
університет, 79000, м. Львів,
Україна; katebuchko@ucu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4542-7203>

Володимир ОРИНЧАК,
студент бакалаврату, спеціальність
«Соціальна робота», Факультет
наук про здоров'я, Український
католицький університет, 79000,
м. Львів, Україна;
orinchak.v@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-3810-9913>

Статус статті:

Отримано: квітень 21, 2026

1-ше рецензування: травень 11, 2026

Прийнято: травень 30, 2026

Бучко, К., Оринчак, В. (2026).

Соціальна інтеграція української молоді в
Німеччині після 24 лютого 2022 року.*Social Work and Education*, Vol. 13, No. 2 pp. 278-291.

DOI: 10.25128/2520-6230.26.2.3

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ В НІМЕЧЧИНІ ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ

Анотація. Метою статті є визначення ключових факторів, структурних бар'єрів та стратегій соціальної інтеграції української молоді віком 18–30 років у Німеччині після 24 лютого 2022 р. Особлива увага приділяється впливу тимчасового правового статусу, інституційної підтримки та ролі соціальної роботи у формуванні інтеграційних траєкторій молоді в умовах вимушеної міграції. Дослідження базується на якісному теоретико-аналітичному підході та аналізі вторинних джерел. Використано нормативно-правові документи Європейського Союзу та Німеччини, аналітичні звіти міжнародних і національних інституцій (UNHCR, IAB, BAMF, EMN), а також сучасні наукові публікації у сфері соціальної роботи, міграції та соціології. Застосовано методи аналізу, синтезу, порівняння, систематизації та класифікації. Теоретичну основу становлять концепція аккультурації Дж. Беррі, теорія соціальної інтеграції Г. Ессера та концепція транснаціоналізму С. Вертовека, що дозволяє комплексно дослідити інтеграцію на індивідуальному, структурному та транснаціональному рівнях. Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі соціальної інтеграції української молоді в Німеччині саме в умовах тимчасового правового статусу після 2022 р. Обґрунтовано амбівалентний характер інтеграційних процесів, який поєднує сприятливі інституційні умови доступу до базових прав із тривалою невизначеністю та структурними бар'єрами. Розкрито взаємозв'язок між транснаціональними практиками, соціокультурною адаптацією та формуванням інтеграційних стратегій молоді. Доведено, що тимчасовість правового статусу впливає на життєве планування, сприяє феномену «відкладеного дорослішання» (waithood) та стримує довгострокові освітні й професійні рішення. Встановлено, що соціальна інтеграція української молоді в Німеччині є багатовимірним процесом, який визначається поєднанням інституційно-правових умов, структурних бар'єрів та індивідуальних стратегій адаптації. Основними перешкодами інтеграції залишаються мовний бар'єр, труднощі визнання освітніх і професійних кваліфікацій, ризик статусної невідповідності на ринку праці та складність формування нових соціальних зв'язків. Водночас українська молодь характеризується високим адаптивним потенціалом і здатністю ефективно використовувати транснаціональні ресурси. Підкреслено ключову роль соціальної роботи як інструменту підтримки стабільної інтеграційної траєкторії та посередника між індивідом і соціальними інституціями. Обґрунтовано, що українську молодь доцільно розглядати не лише як вразливу групу, а як важливий людський капітал, інтеграція якого має значення як для приймаючого суспільства, так і для майбутньої відбудови України.

Ключові слова: соціальна інтеграція, українська молодь, Німеччина, міграція, соціальна робота.

ВСТУП

Після 24 лютого 2022 року Європейський Союз зіткнувся з наймасштабнішою хвилею вимушеної міграції з часів Другої світової війни. Мільйони громадян України були змушені шукати прихистку за кордоном, а Німеччина стала однією з ключових країн-реципієнтів для українців, які виїхали внаслідок повномасштабної війни (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2024). У межах цього міграційного процесу особливе місце посідає молодь, оскільки саме в період ранньої дорослості відбуваються формування ідентичності, здобуття освіти, професійне становлення та побудова довгострокових життєвих траєкторій. В умовах вимушеної міграції ці процеси ускладнюються необхідністю одночасної адаптації до нового соціального середовища, інтеграції в інституції приймаючої країни та збереження зв'язку з країною походження (Esser, 2001).

Актуальність дослідження зумовлена тим, що соціальна інтеграція української молоді в Німеччині має не лише індивідуальне, а й ширше суспільне значення. Наразі найбільші групи українських дітей та молоді проживають у Німеччині, Польщі та Чеській Республіці (International Organization for Migration [IOM], 2023; UNHCR, 2023). Молоді українці є важливим людським капіталом як для країни перебування, так і для майбутньої відбудови України, а успішність їхнього включення в освіту, ринок праці та соціальні мережі безпосередньо впливає на їхню життєву стійкість і перспективи подальшого розвитку (Малиновська, 2018). Водночас інтеграція цієї групи відбувається в особливому інституційно-правовому контексті: активація Директиви 2001/55/ЄС та її реалізація в Німеччині через §24 Aufenthaltsgesetz створили для українців відносно сприятливі умови доступу до базових соціальних прав, проте не усунули стану довгострокової невизначеності (Lapshyna, 2026), пов'язаного з тимчасовим характером захисту.

Теоретичну основу аналізу становлять сучасні підходи до вивчення інтеграції мігрантів, зокрема концепція акультурації Дж. Беррі, структурна теорія соціальної інтеграції Г. Ессера та концепція транснаціоналізму С. Вертовека (Berry, 1997; Esser, 2001; Vertovec, 2009). Вони дають змогу розглядати інтеграцію української молоді як багатовимірний процес, що охоплює індивідуальні стратегії адаптації, інституційне включення до систем освіти й праці, а також підтримання активних соціальних зв'язків з Україною. Окремої уваги потребує саме молодь віком 18–30 років, оскільки ця група перебуває на етапі «становлення дорослості» й особливо чутлива до впливу міграції, правової тимчасовості та розриву звичних соціальних траєкторій (Arnett, 2007; Furlong, 2012; Hurrelmann & Quenzel, 2015).

У зв'язку з цим стаття спрямована на аналіз ключових факторів, бар'єрів і стратегій соціальної інтеграції української молоді в Німеччині після 24 лютого 2022 року, з урахуванням ролі соціальної роботи, інституційної підтримки та умов тимчасового правового статусу. Особлива увага приділяється поєднанню структурних аспектів інтеграції, соціокультурної адаптації та потенціалу молоді як ресурсу для майбутньої відбудови України.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є визначення ключових факторів, бар'єрів та стратегій соціальної інтеграції української молоді віком 18–30 років у Німеччині після 24 лютого 2022 року, з урахуванням ролі соціальної роботи, інституційної підтримки та умов тимчасового правового статусу.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1. Проаналізувати основні теоретичні підходи до розуміння соціальної інтеграції та акультурації молоді;
2. Дослідити інституційно-правові умови перебування української молоді в Німеччині, зокрема в межах Директиви 2001/55/EC та §24 AufenthG;
3. Виявити ключові структурні та соціокультурні бар'єри інтеграції, а також стратегії адаптації молоді;
4. Обґрунтувати роль соціальної роботи та потенціал української молоді як ресурсу для майбутньої відбудови України.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження базується на якісному теоретико-аналітичному підході та ґрунтується на аналізі вторинних джерел. Емпіричну основу роботи становлять нормативно-правові документи Європейського Союзу та Німеччини, зокрема Директива 2001/55/EC та положення §24 Закону про перебування (AufenthG), а також аналітичні звіти міжнародних (UNHCR) і національних інституцій у Німеччині (Institut für Arbeits- und Marktforschung [IAB], Bundesagentur für Migration und Flüchtlinge [BAMF], Europäische Migrationsnetzwerk [EMN]) та наукові публікації у галузях соціальної роботи, міграції та психології.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових методів, зокрема аналіз і синтез для узагальнення теоретичних підходів, систематизацію та класифікацію для впорядкування емпіричних даних, а також порівняльний метод для зіставлення різних моделей інтеграції та інституційних підходів (Berry, 1997; Esser, 2001). Аналіз нормативно-правових актів дозволив визначити особливості правового статусу українців у Німеччині та його вплив на процес інтеграції.

Методологічна рамка дослідження поєднує індивідуальний, структурний і транснаціональний підходи до аналізу інтеграції. Зокрема, використано концепцію акультурації Дж. Беррі (1997), теорію соціальної інтеграції Г. Ессера (2001) та концепцію транснаціоналізму С. Вертовека (2009), що дозволяє комплексно розглянути інтеграційні процеси на рівні особистості, соціальних інституцій та транснаціональних зв'язків. Таким чином, обрана методологія забезпечує можливість цілісного аналізу соціальної інтеграції української молоді в Німеччині в умовах вимушеної міграції та тимчасового правового статусу.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ

Соціальна інтеграція молоді в умовах вимушеної міграції є багатовимірним процесом, що охоплює не лише адаптацію до нового суспільства, а й включення до його соціальних, культурних і правових структур. У соціологічному розумінні інтеграція означає не просто пристосування до нових умов, а знаходження свого місця у соціальному організмі, набуття доступу до ключових інституцій і формування відчуття приналежності до нового середовища (Малиновська, 2018).

У сучасному науковому дискурсі інтеграція більше не розглядається як односторонній процес асиміляції, за якого мігрант має повністю відмовитися від власної культури. Натомість вона трактується як двостороння взаємодія між мігрантом і приймаючим суспільством, у якій обидві сторони несуть відповідальність за успішність включення (Ager & Strang, 2008).

Важливий внесок у розуміння інтеграції зробив Джон Беррі, який аналізує цей процес через концепцію акультурації. У центрі його уваги перебуває індивід, який в умовах контакту з новою культурою обирає певну стратегію адаптації залежно від двох факторів: прагнення зберегти власну культурну ідентичність та готовності взаємодіяти з приймаючим суспільством (Berry, 1997). Поєднання цих двох вимірів формує чотири можливі стратегії: інтеграцію, асиміляцію, сепарацію та маргіналізацію. Найбільш продуктивною Беррі вважає саме інтеграцію, оскільки вона дає змогу зберегти зв'язок із власною культурою та водночас активно включатися в нове соціальне середовище. Для української молоді в Німеччині цей підхід є особливо важливим, адже дозволяє пояснити, чому збереження української ідентичності не суперечить успішному входженню в німецьке суспільство, а навпаки може виступати джерелом психологічної стійкості.

Якщо Беррі фокусується на індивідуальному вимірі адаптації, то Гартмут Ессер переносить акцент на структурний рівень інтеграції. У його підході інтеграція постає як процес поступового входження особи до основних функціональних сфер суспільства через чотири взаємопов'язані виміри: культурацію, розміщення, взаємодію та ідентифікацію (Esser, 2001, 8-16). Культуратія передбачає засвоєння мови, соціальних норм і культурних кодів; розміщення означає входження до системи освіти, ринку праці та правових інституцій; взаємодія охоплює формування соціальних зв'язків у новому суспільстві; ідентифікація відображає появу відчуття належності до приймаючої держави (Esser, 2001, 8-9). Для аналізу української молоді цей підхід особливо цінний, оскільки дозволяє побачити, що інтеграція залежить не лише від мотивації чи психологічної готовності молодшої людини, а й від того, наскільки відкритими є інституції приймаючого суспільства. Навіть за високої особистої адаптивності молодь може зіштовхуватися з бар'єрами в доступі до освіти, працевлаштування чи визнання кваліфікацій, що гальмує повноцінне включення.

Сучасні міграційні процеси, однак, не можна пояснити лише через індивідуальні або структурні моделі. У цьому контексті важливою є концепція транснаціоналізму Стівена Вертовека, яка показує, що мігранти дедалі частіше живуть одночасно в кількох соціальних просторах, підтримуючи активні зв'язки і з країною перебування, і з країною походження (Vertovec, 2009; Lapshyna, 2026). Для української молоді після 2022 року це особливо характерно: цифрові технології дозволяють підтримувати тісний контакт із сім'єю, друзями, освітнім середовищем та громадськими ініціативами в Україні. У результаті формується ефект «подвійної присутності», коли інтеграція в Німеччині не супроводжується повним розривом із батьківщиною. Такий стан може бути ресурсом, оскільки забезпечує психологічну опору й збереження соціального капіталу, але водночас може ускладнювати побудову нових зв'язків у приймаючому суспільстві (Vertovec, 2009).

Окремого розгляду потребують психосоціальні особливості молоді віком 18–30 років. Саме цей період відповідає стадії «становлення дорослості», що характеризується пошуком ідентичності, нестабільністю життєвих траєкторій, фокусом на собі та відкритістю до нових можливостей (Arnett, 2007). В умовах війни й вимушеної міграції ці риси не зникають, але набувають нової складності. Українська молодь змушена одночасно проходити нормативні етапи дорослішання і справлятися з наслідками вимушеного переміщення, що створює ефект «подвійного переходу» (Furlong, 2012). У цьому контексті актуальною є і модель Клауса Гуррельманна, відповідно до якої молодь має виконати низку ключових завдань розвитку: здобути кваліфікацію, сформувати соціальні зв'язки, досягти автономії та вибудувати власну систему цінностей (Hurrelmann & Quenzel, 2015). Війна, міграція, мовний бар'єр і правова тимчасовість ускладнюють виконання цих завдань, що може породжувати стан статусної невідповідності, коли освітній потенціал молодої людини не відповідає її фактичному становищу в новому суспільстві.

Для української молоді в Німеччині правовий контекст інтеграції визначається передусім активацією Директиви 2001/55/EC про тимчасовий захист та її імплементацією через §24 Aufenthaltsgesetz. Цей механізм відрізняється від класичної системи надання притулку тим, що надає швидкий доступ до базових соціальних прав – проживання, праці, освіти та медичного забезпечення – без тривалої індивідуальної процедури визнання статусу (Council Directive 2001/55/EC; Thym, 2022). У німецькому контексті особливо важливим стало переведення українців до системи SGB II та залучення Jobcenter як основної інституції супроводу, що створило сприятливіші умови для раннього включення в соціально-економічні процеси (Brücker et al., 2023; Bundesagentur für Arbeit, 2022). Водночас тимчасовий характер цього статусу зберігає стан невизначеності, який безпосередньо впливає на життєве планування молоді, стримує довгострокові освітні та професійні рішення і може підживлювати відчуття «відкладеного життя» (Heiermann & Atanisev, 2024; Kosyakova et al., 2024).

Отже, теоретико-правові засади соціальної інтеграції української молоді в Німеччині доцільно розглядати через поєднання індивідуального, структурного і транснаціонального підходів. Концепція акультурації Дж. Беррі дозволяє зрозуміти поведінкові стратегії молоді, теорія Г. Ессера – виявити значення інституційного включення, а підхід С. Вертовека – пояснити специфіку життя між двома соціальними просторами. У свою чергу, вікова перспектива, про яку наголошують дослідники (Arnett, 2007; Furlong, 2012; Hurrelmann & Quenzel, 2015) дає змогу побачити, чому саме молодь 18–30 років є окремою аналітичною групою, для якої інтеграція означає не лише адаптацію до нової країни, а й продовження формування дорослої ідентичності в умовах війни, міграції та правової тимчасовості.

Практичний аналіз та перспективи інтеграції української молоді в Німеччині

Переходячи від теоретико-правового аналізу до практичного виміру інтеграції, варто зазначити, що структурне включення української молоді в Німеччині найвиразніше проявляється у двох взаємопов'язаних сферах – освіті та ринку праці. Саме вони визначають, чи зможе молода людина не лише формально

перебувати в новому суспільстві, а й посісти в ньому певне місце, здобути соціальний статус, економічну автономію та перспективу довгострокового життєвого планування. Після 2022 року українці в Німеччині отримали значно сприятливіші стартові умови, ніж більшість попередніх груп вимушених мігрантів. Завдяки режиму тимчасового захисту та дозволу на перебування за параграфом 24 Aufenthaltsgesetz вони дістали відносно швидкий доступ до навчання, мовних курсів, професійної підготовки та ринку праці (Heiermann & Atanisev, 2024). Водночас сам по собі правовий доступ не означає автоматичного включення, оскільки між формальним правом і реальним використанням можливостей залишається низка структурних бар'єрів.

У сфері освіти ключовою проблемою для молодих українців залишається мовний бар'єр, оскільки знання німецької обов'язкові для навчання закладах вищої освіти на високому рівні (Hoffmeyer-Zlotnik & Grote, 2019). Уже перші дослідження українських мігрантів у Німеччині показували, що лише невелика частка з них володіє німецькою мовою, тоді як значна кількість уже брала участь у мовних курсах, що свідчить про високий попит на мовну адаптацію від самого початку перебування в країні (Brücker et al., 2023). Подальші дані також засвідчують, що розвиток мовних навичок є одним із чинників, пов'язаних із глибшою участю в житті німецького суспільства, а також із намірами довшого перебування в Німеччині (Kosyakova et al., 2025). Навіть за наявності мотивації до навчання саме рівень володіння німецькою мовою визначає можливість вступу до закладів вищої освіти, участі в професійній підготовці або ж успішного проходження інтеграційних програм. Мова у цьому випадку виступає не лише технічним інструментом комунікації, а і своєрідним «вхідним квитком» до соціальних інституцій, що повністю узгоджується з підходом Г. Ессера до культури та розміщення (Esser, 2001). Додатковою перешкодою є складність визнання українських документів про освіту, різниця в освітніх стандартах та нерідко вимушений розрив освітньої траєкторії, коли молода людина змушена поєднувати навчання в Україні з адаптацією до нової системи або ж тимчасово відкладати здобуття освіти (Heiermann & Atanisev, 2024). У результаті інтеграція в освітній простір Німеччини часто відбувається повільніше, ніж передбачає сама логіка тимчасового захисту.

Подібна ситуація простежується і на ринку праці. Хоча українська молодь має формальний доступ до працевлаштування, фактичне входження в ринок праці нерідко супроводжується явищем статусної невідповідності (Kosyakova et al. 2024). Йдеться про ситуацію, коли молода людина володіє певним освітнім і професійним капіталом, але змушена погоджуватися на низькокваліфіковану або тимчасову роботу через мовні труднощі, невизнання дипломів чи брак локального досвіду. У термінах Ессера це можна розглядати як ризик етнічної стратифікації, коли мігранти концентруються в нижчих сегментах ринку праці незалежно від їхнього реального потенціалу (Esser, 2001, 76). Для молоді така ситуація особливо чутлива, адже саме в цей період формується уявлення про власну професійну ідентичність, а невідповідність між очікуваним і реальним статусом може посилювати відчуття нестабільності та гальмувати процес дорослішання. Емпіричні спостереження IAB і BAMF свідчать, що навіть за відносно сприятливих правових умов трудова інтеграція українців у Німеччині не є

автоматичною і значною мірою залежить від тривалості перебування, мовної підготовки, сімейних обставин та інституційної підтримки (Brücker et al., 2023; Kosyakova et al., 2024).

Поряд із структурними бар'єрами не менш важливим виміром інтеграції є соціокультурна адаптація (Fuchs & von Scheve, 2023). Для української молоді вона відбувається в умовах поєднання двох процесів: необхідності будувати нові соціальні зв'язки в Німеччині та одночасного збереження інтенсивного контакту з Україною. У цьому сенсі досвід молоді добре пояснюється через поєднання підходів Дж. Беррі та С. Вертовека. З одного боку, молоді люди обирають різні стратегії адаптації – від інтеграції до часткової сепарації чи ситуативної асиміляції (Berry, 1997). З іншого боку, активні транснаціональні зв'язки, підтримувані цифровими технологіями, створюють ефект «подвійної присутності», коли щоденне життя молоді відбувається одночасно у двох соціальних просторах (Vertovec, 2009). Це має амбівалентний ефект: постійний контакт із родиною, друзями, українським інформаційним полем та освітнім середовищем забезпечує психологічну стабільність, але водночас може стримувати формування нових соціальних контактів у приймаючому суспільстві. Спроби компенсації цього дефіциту через цифрові технології часто призводять до формування ілюзії присутності в Україні, яка у свою чергу блокує побудову слабких зв'язків у новому середовищі, необхідних для повної соціальної інтеграції (Suter, 2021).

Особливої ваги у цьому контексті набуває ризик соціальної ізоляції. Дослідження BAMF (нім. Bundesagentur für Migration und Flüchtlinge, Федеральне відомство з питань міграції та біженців) показує, що біженці в Німеччині частіше стикаються із соціальною ізоляцією та самотністю, а ризик таких станів зростає у разі слабких мовних навичок, відсутності близьких зв'язків поза сім'єю та пережитого досвіду дискримінації (Eckhard & Siegert, 2024). Для молоді група однолітків, неформальні зв'язки та відчуття визнання з боку соціального оточення є одним із ключових ресурсів повсякденного функціонування. Втрата звичного кола спілкування, переїзд у нове місто та необхідність починати формування соціального капіталу майже з нуля створюють ефект «соціального вакууму». Як наслідок, українська молодь нерідко опиняється між двома середовищами: вона вже не повністю включена у звичне життя в Україні, але ще не стала частиною нових локальних спільнот у Німеччині. Саме на цьому тлі актуалізується феномен «Waithood» (від англ. «(to) wait» - чекати, «(adult)hood» - дорослість) – стан відкладеного переходу до дорослості, коли довгострокові рішення щодо освіти, кар'єри, житла або особистого життя свідомо відкладаються через невизначеність майбутнього (Honwana, 2012).

Для української молоді цей стан підсилюється не лише війною та емоційним зв'язком із домом, а й тимчасовим характером правового статусу, що не дозволяє повністю уявити себе в довгостроковій перспективі в Німеччині (Kosyakova et al., 2024). Постійно перебуваючи “на валізах” є захисним механізмом психіки, який в довгостроковій перспективі він перетворюється на пастку. Час, що можна було використати для накопичення нового людського капіталу, втрачається на очікування змін, які не залежать від індивіда. Таким чином, психологічна неготовність осісти в новій країні підживлюється і

об'єктивною тимчасовістю їхнього правового становища, що не дає гарантій для стабільного майбутнього.

Роль соціальної роботи та потенціал української молоді як ресурсу для майбутньої відбудови України

У таких умовах важливу роль відіграє соціальна робота та фахівців соціальної роботи. Їх значення полягає не лише у подоланні окремих труднощів, а й у формуванні стабільної інтеграційної траєкторії, в межах якої молода людина може поєднувати адаптацію до нового середовища зі збереженням власної ідентичності та зв'язку з Україною. У Німеччині така підтримка реалізується, зокрема, через Jugendmigrationsdienste (Служба міграції молоді, далі – JMD), які працюють з молодими людьми з міграційним досвідом до 27 років і спрямовані на їхню мовну, освітню, професійну та соціальну інтеграцію (JMD, n. d.). Вони надають індивідуальний супровід, професійні консультації, групові й освітні програми, а також допомагають молодим людям у питаннях навчання, пошуку професійного шляху, оформлення документів і повсякденної орієнтації в новому середовищі. аким чином, у випадку української молоді соціальна робота виконує не лише підтримувальну, а й посередницьку функцію, допомагаючи налагоджувати зв'язок між ресурсами самої молодої людини та можливостями приймаючого суспільства (JMD, n. d.).

З точки зору освіти у сфері соціальної роботи, реагування на такі складні контексти потребує подвійного фокусу. По-перше, необхідно розвивати критичні знання про міграцію, нерівність і соціально-політичні структури, що формують професійну практику. Це включає рефлексивне осмислення категорій і припущень, які лежать в основі теоретичних і методологічних підходів. По-друге, зростає акцент на навчанні, орієнтованому на адвокацію, де соціальних працівників готують не лише до виявлення та протидії дискримінації, але й до активної участі у сприянні соціальним змінам (Kallinikaki, Allegri & Pavani, 2025).

Для дітей і підлітків важливими є шкільні соціальні служби, молодіжні центри, програми психосоціальної підтримки та супровід у системі освіти. Для старшої молоді та повнолітніх значну роль відіграє міграційне консультування для дорослих, яке охоплює питання мови, навчання, працевлаштування, житла, охорони здоров'я та повсякденного життя в Німеччині (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, n.d.). Саме тому соціальна робота в цьому випадку має розглядатися не тільки як реакція на кризу, а як механізм розкриття суб'єктності молоді, її здатності самостійно орієнтуватися в нових умовах і використовувати доступні ресурси для навчання, праці та соціальної участі.

Водночас інтеграцію української молоді в Німеччині доцільно розглядати не лише через призму поточних труднощів, а і як процес накопичення людського капіталу, важливого для майбутнього України. У контексті війни та повоєнного відновлення людський капітал означає не тільки кількість населення, а й освіту, професійні навички, мобільність, адаптивність, соціальну активність та готовність брати участь у відбудові країни (Калиновський, Брецько & Смаглій, 2024) Організація економічного співробітництва та розвитку прямо наголошує, що збереження і розвиток людського капіталу вимушено переміщених українців є важливими як для країн перебування, так і для самої України (OECD, 2024). У цьому сенсі досвід перебування молоді в Німеччині може мати довгострокову

суспільну цінність: нові освітні траєкторії, професійні навички, мовна компетентність, досвід участі в інституціях демократичного суспільства та побудови горизонтальних соціальних мереж можуть у майбутньому стати ресурсом для відновлення України. Крім того, соціальні працівники можуть брати участь в активістській діяльності, зокрема в рухах, що ґрунтуються на правах людини та спрямовані на оскарження обмежувальних міграційних політик. Це відображає ширший зсув у соціальній роботі в бік антидискримінаційна та соціально трансформувальної практики (Kallinikaki, Allegri & Pavani, 2025).

Практичний аналіз інтеграції української молоді в Німеччині показує, що цей процес має виразно амбівалентний характер. З одного боку, молодь отримала безпрецедентно швидкий доступ до базових прав, інституцій та програм підтримки. З іншого боку, структурні бар'єри в освіті й на ринку праці, мовні труднощі, ризик соціальної ізоляції та тимчасовість правового статусу ускладнюють повноцінне включення (Brücker et al., 2023). Разом з тим, саме в межах цього складного процесу формуються нові знання, навички, соціальні контакти та адаптаційні ресурси. Тому українську молодь у Німеччині доцільно розглядати не лише як вразливу групу переміщених осіб, що потребує допомоги, а і як активного носія людського капіталу, чия інтеграція має значення одночасно для приймаючого суспільства та для майбутньої відбудови України.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Аналіз соціальної інтеграції української молоді в Німеччині після 24 лютого 2022 року свідчить про багатовимірний характер цього процесу, який формується під впливом поєднання інституційно-правових умов, структурних бар'єрів та індивідуальних стратегій адаптації. Переміщення - це не окрема подія, а тривалий стан, що визначає повсякденне життя; часто це не просто переміщення з однієї країни в іншу (або кількох країн), це глибока втрата відчуття дому (Paradoupoulus, 2007).

Першим ключовим фактором, що визначає інтеграційні процеси, є специфічний правовий статус українців у Німеччині. Активація Директиви 2001/55/EC та її імплементація через §24 Aufenthaltsgesetz створили унікальну модель прискореного доступу до базових соціальних прав, включаючи право на проживання, працевлаштування, освіти та медичне забезпечення (Heiermann & Atanisev, 2024). Перехід українців до системи соціального забезпечення SGB II та залучення Jobcenter як основної інституції супроводу сприяли швидшому включенню в соціально-економічні процеси. У термінах Г. Ессера це створює сприятливі умови для так званого «розміщення», з нім. «Plazierung», (Esser, 2001, 9) – входження до ключових соціальних інституцій. Водночас тимчасовий характер правового статусу формує стан структурної невизначеності, що безпосередньо впливає на інтеграційні рішення молоді (Lapshyna, 2026). Обмежений горизонт планування стримує довгострокові інвестиції в освіту, професійну перекваліфікацію та кар'єрний розвиток, що знижує ефективність інтеграційних процесів навіть за наявності формального доступу до ресурсів.

Другим виміром інтеграції виступають структурні бар'єри у сфері освіти та ринку праці. Попри спрощений доступ до освітніх інституцій і наявність інтеграційних програм, ключовою перешкодою залишається мовний бар'єр, який

визначає можливості включення у навчання та працевлаштування. Додатковими факторами виступають складні процедури визнання дипломів, необхідність адаптації до нових освітніх стандартів та розрив освітніх траєкторій. (Brücker et al., 2023; Kosyakova et al., 2024). На ринку праці спостерігається явище, яке можна описати через концепцію статусної невідповідності: значна частина молодих українців, попри наявний освітній капітал, змушена займати висококваліфіковані позиції. Це співвідноситься з тезою Г. Ессера про ризик етнічної стратифікації, коли мігранти концентруються у нижчих сегментах ринку праці незалежно від їхнього реального потенціалу (Esser, 2001, 76).

Третім важливим виміром є соціокультурна адаптація, яка визначається як індивідуальними стратегіями, так і специфікою сучасних транснаціональних зв'язків. У цьому контексті теорія акультурації Дж. Беррі (1997) дозволяє інтерпретувати різні моделі поведінки молоді – від інтеграції до сепарації чи асиміляції. Найбільш ефективною стратегією виступає інтеграція, яка передбачає поєднання збереження власної ідентичності з активною участю в приймаючому суспільстві.

Водночас особливістю сучасного досвіду української молоді є висока інтенсивність транснаціональних зв'язків. Завдяки цифровим технологіям молоді люди підтримують постійний контакт із соціальним середовищем в Україні, що формує ефект «подвійної присутності» (Furlong, 2012). З одного боку, це забезпечує психологічну стабільність та збереження соціального капіталу, а з іншого – може стримувати формування нових соціальних зв'язків у приймаючому суспільстві. У цьому контексті актуалізується феномен «waithood» (Hopwana, 2012) як стан відкладеного переходу до дорослості, коли молодь перебуває у режимі очікування та не приймає довгострокових життєвих рішень. Для українських мігрантів цей стан посилюється як психологічними факторами, так і тимчасовістю правового статусу, що створює додаткові бар'єри для повноцінної інтеграції.

Разом з тим, українська молодь характеризується високим адаптивним потенціалом. Швидке опанування мови, здатність орієнтуватися в нових інституційних умовах та використання транснаціональних ресурсів дозволяють розглядати цю групу не лише як об'єкт соціальної підтримки, а як активного суб'єкта інтеграційних процесів. Таким чином, результати дослідження свідчать, що соціальна інтеграція української молоді в Німеччині відбувається в умовах амбівалентності: поєднання сприятливих інституційних умов із структурними бар'єрами та правовою невизначеністю. Ефективність інтеграції визначається не лише індивідуальними зусиллями молоді, а й здатністю соціальних інституцій забезпечити стабільні умови включення та підтримки, що підкреслює ключову роль соціальної роботи в цьому процесі.

ОБМЕЖЕННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження ґрунтується на аналізі вторинних джерел і не включає власного емпіричного збору даних, що обмежує можливість безпосереднього вивчення індивідуального досвіду української молоді в процесі інтеграції. Використання аналітичних звітів та наукових публікацій передбачає залежність

від уже інтерпретованих даних, що може впливати на глибину аналізу окремих аспектів.

Крім того, результати дослідження обмежені контекстом Німеччини як приймаючої країни, що має специфічну інституційну модель інтеграції. Відповідно, отримані висновки не можуть бути повністю екстрапольовані на інші країни Європейського Союзу, де умови прийому та інтеграційні політики можуть суттєво відрізнятися. Водночас зазначені обмеження не знижують аналітичної цінності дослідження, оскільки воно дозволяє виявити ключові тенденції та закономірності інтеграції української молоді в умовах вимушеної міграції та тимчасового правового статусу.

ВИСНОВКИ

Соціальна інтеграція української молоді в Німеччині після 24 лютого 2022 року є багатовимірним процесом, що відбувається на перетині інституційно-правових умов, структурних бар'єрів та індивідуальних стратегій адаптації. Проведений аналіз показує, що активація Директиви 2001/55/ЄС та її реалізація через §24 Aufenthaltsgesetz створили для українців відносно сприятливі стартові умови, забезпечивши доступ до базових соціальних прав, освіти, ринку праці та систем підтримки. Водночас тимчасовий характер правового статусу зберігає стан невизначеності, який безпосередньо впливає на довгострокове планування молоді та стримує повноцінну інтеграцію. (Heiermann & Atanisev, 2024; Brücker et al., 2023; Kosyakova et al., 2024; 2025).

Визначено, що ключовими бар'єрами інтеграції української молоді в Німеччині залишаються мовні труднощі, складність визнання освітніх і професійних кваліфікацій, ризик статусної невідповідності на ринку праці, а також труднощі формування нових соціальних зв'язків у приймаючому суспільстві (Brücker et al., 2023). Водночас досвід молоді не зводиться лише до вразливості: завдяки високій адаптивності, здатності до швидкого навчання та використанню транснаціональних ресурсів українська молодь виступає активним суб'єктом інтеграційних процесів.

Окремого значення набуває роль соціальної роботи, яка в цьому контексті має розглядатися не лише як механізм реагування на кризу, а як інструмент підтримки стабільної інтеграційної траєкторії. Саме через доступ до консультування, психосоціальної підтримки, освітнього й трудового супроводу соціальна робота може сприяти перетворенню адаптаційного потенціалу молоді на довгострокову соціальну включеність (Kallinikaki, Allegri & Pavani, 2025).

Отже, українську молодь у Німеччині доцільно розглядати не лише як групу, що потребує підтримки в умовах вимушеної міграції, а і як важливий людський капітал. Успішність її інтеграції має значення не тільки для приймаючого суспільства, а й для майбутньої відбудови України, оскільки саме молодь здатна трансформувати набутий освітній, професійний і соціальний досвід у ресурс повоєнного розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

Ager, A., & Strang, A. (2008). *Understanding integration: A conceptual framework. Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166–191.

- Arnett, J. J. (2007). *Emerging adulthood: What is it, and what is it good for?* *Child Development Perspectives*, 1(2), 68–73. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2007.00016.x>
- Berry, J. W. (1997). *Immigration, acculturation, and adaptation*. *Applied Psychology*, 46(1), 5–34. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.1997.tb01087.x>
- Brücker, H., Ette, A., Grabka, M. M., Kosyakova, Y., Niehues, W., Rother, N., ... & Tanis, K. (2023). *Ukrainian refugees in Germany: Evidence from a large representative survey*. *Comparative Population Studies*, 48, 395–424. <https://doi.org/10.12765/CPoS-2023-16>
- Bundesagentur für Arbeit. (2022, June 2). *Information for people from Ukraine who cannot support themselves*. https://web.arbeitsagentur.de/cms-dezentrale-dst-redaktion-prod-media/proddst/s3fs-public/220624_faq_englisch_menschen-aus-der-ukraine.pdf.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. (n.d.). *Advice for adults*. <https://www.bamf.de/EN/Themen/Integration/ZugewanderteTeilnehmende/BeratungErwachsene/beratung-erwachsene-node>
- Eckhard, J., & Siegert, M. (2024). *Soziale Isolation und Einsamkeit bei Geflüchteten in Deutschland* (Vol. 50, p. 62). DEU. https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Forschungsberichte/fb50-soziale-isolation-und-einsamkeit-bei-gefluechteten.pdf?__blob=publicationFile&v=8
- Esser, H. (2001). *Integration und ethnische Schichtung* (Arbeitspapiere – Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung, No. 40). Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung. https://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2014/5134/pdf/wp_40.pdf
- Furlong, A. (2012). *Youth studies: An introduction*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203862094>
- Heiermann, P., & Atanisev, K. (2024). *The application of the Temporary Protection Directive to refugees from Ukraine in Germany: Best practices and challenges* (EMN Germany Paper 1/2024). Federal Office for Migration and Refugees; European Migration Network. <https://doi.org/10.48570/bamf.fz.emndp.01/2024.en.2024.rlschutzukr.1.0>
- Hurrelmann, K., & Quenzel, G. (2015). *Lost in transition: Status insecurity and inconsistency as hallmarks of modern adolescence*. *International Journal of Adolescence and Youth*, 20(3), 261–270. <https://doi.org/10.1080/02673843.2013.785440>
- Hoffmeyer-Zlotnik, P., & Grote, J. (2019). *Anwerbung und Bindung von internationalen Studierenden in Deutschland: Studie der deutschen nationalen Kontaktstelle für das Europäische Migrationsnetzwerk (EMN)*.
- Honwana, A. (2012). *The time of youth: Work, social change, and politics in Africa*. Kumarian Press. <https://doi.org/10.1177/1103308815613687>
- International Organization for Migration. (2023). *Ukraine situation – Displacement tracking matrix (DTM) report: Overview of the migration situation*. JMD. (n. d.). Jugendmigrationsdienste JMD. – <https://www.jugendmigrationsdienste.de/en/>
- Kalinovsky, A. O., Bretsko, Yu. M., & Smaglyi, A. O. (2024). *Analysis of human capital development models in the conditions of post-war reconstruction of Ukraine*. *Academic Visions*, (31). (in Ukrainian).
- Kallinikaki, T., Allegri, E., Pavani, L. (2025). *Role of Social Workers Concerning Forced Migration in Greece and Italy*. In: Ramon, S., Završek, D. (eds) *Social Work in War-Torn Contexts*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-88789-5_8
- Kosyakova, Y., Gatskova, K., Koch, T., Adunts, D., Braunfels, J., Goßner, L., ... & Vandenhirtz, M. (2024). *Labour market integration of Ukrainian refugees: An international perspective* (No. 16/2024en). *IAB-Forschungsbericht*.
- Kosyakova, Y., Rother, N., & Zinn, S. (2025). *Living conditions and participation of Ukrainian refugees in Germany: Findings from the IAB-BAMF-SOEP Survey of Refugees* (No. 5/2025en). *IAB-Forschungsbericht*.

Lapshyna, I. (2026). *Forced migration, uncertainty and transnationalism of Ukrainians in Germany*. *Mobilities*, 21(1), 48–66. <https://doi.org/10.1080/17450101.2024.2445806>.

Malynovska, O. A. (2018). *Migration policy: Global context and Ukrainian realities: Monograph*. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen (NISD). (in Ukrainian).

Organisation for Economic Co-operation and Development. (2024). *Strengthening the human capital of forcibly displaced persons in and from Ukraine*. OECD. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/06/strengthening-the-human-capital-of-forcibly-displaced-persons-in-and-from-ukraine_710d8b05/9afedf7c-en.pdf

Papadopoulos, R. K. (2007). Refugees, trauma and Adversity-Activated Development. *European Journal of Psychotherapy and Counselling*, 9(3), 301–312. DOI: <https://doi.org/10.1080/13642530701496930>.

Suter, B. (2021). Social Networks and Mobility in Time and Space: Integration Processes of Burmese Karen Resettled Refugees in Sweden. *Journal of Refugee Studies*, 34(1), 700–717.

Thym, D. (2022, February). *Never-ending story? Political dynamics, legislative uncertainties, and practical drawbacks of the ‘new’ pact on migration and asylum*. In *Reforming the Common European Asylum System* (pp. 11–32). Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co. KG.

Vertovec, S. (2009). *Transnationalism*. Routledge.

United Nations High Commissioner for Refugees. (2023, September). *Education policy brief: Education on hold*. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/103089>

United Nations High Commissioner for Refugees. (2024). *Lives on hold: Intentions and perspectives of refugees, refugee returnees and IDPs from Ukraine #6 summary findings*. – <https://www.unhcr.org/ua/en/media/lives-hold-intentions-and-perspectives-refugees-refugee-returnees-and-idps-ukraine-6-summary>

SOCIAL INTEGRATION OF UKRAINIAN YOUTH IN GERMANY AFTER FEBRUARY 24, 2022

Kateryna BUCHKO, PhD, Lecturer, Department of Pedagogy and Social Work, Faculty of Health Sciences, Ukrainian Catholic University, Lviv, Ukraine; katebuchko@ucu.edu.ua

Volodymyr ORYNCHAK, Bachelor's student in Social Work, Faculty of Health Sciences, Ukrainian Catholic University, Lviv, Ukraine; orinchak.v@gmail.com

Abstract. *The purpose of this article is to identify the key factors, structural barriers, and adaptation strategies shaping the social integration of Ukrainian youth aged 18–30 in Germany after February 24, 2022. Particular attention is paid to the impact of temporary protection status, institutional support, and the role of social work in shaping integration trajectories under conditions of forced migration.*

The study is based on a qualitative theoretical and analytical approach and relies on the analysis of secondary sources. The empirical basis includes EU and German legal frameworks (notably Directive 2001/55/EC and §24 of the German Residence Act), analytical reports from international and national institutions (UNHCR, IAB, BAMF, EMN), and recent academic literature in migration, sociology, and social work. The research applies methods of analysis, synthesis, comparison, systematization, and classification. The theoretical framework integrates Berry's acculturation theory, Esser's theory of social integration, and Vertovec's concept of transnationalism, enabling a comprehensive multi-level analysis of integration processes.

The scientific novelty of the study lies in its comprehensive examination of the social integration of Ukrainian youth in Germany within the specific context of temporary protection after 2022. The article substantiates the ambivalent nature of integration processes, combining relatively favorable institutional access to rights with persistent structural barriers and long-term uncertainty. It highlights the interplay between transnational practices, socio-cultural adaptation, and individual integration strategies. The study demonstrates that legal temporality significantly influences life planning, contributes to the phenomenon of "waithood," and limits long-term educational and professional decision-making.

The findings indicate that the social integration of Ukrainian youth in Germany is a multidimensional process shaped by the interaction of legal frameworks, structural barriers, and individual adaptation strategies. Key challenges include language barriers, difficulties in the recognition of qualifications, risks of occupational mismatch, and limited opportunities for building new social networks. At the same time, Ukrainian youth demonstrate a high level of adaptability and the ability to effectively use transnational resources. The study emphasizes the crucial role of social work as a mechanism for supporting stable integration trajectories and mediating between individuals and institutions. It concludes that Ukrainian youth should be viewed not only as a vulnerable group in need of support but also as an important form of human capital whose successful integration is significant both for the host society and for the future reconstruction of Ukraine.

Keywords: social integration, Ukrainian youth, Germany, migration, social work, temporary protection

Article history:

Received: April 21, 2026

1st Revision: May 11, 2026

Accepted: May 30, 2026